

9. Lorenz, K. (1986). Regres człowieczeństwa. (Humanity's regress). Warszawa: PIW.

10. Maj, M. (December 12, 2016). Google Art Project - więcej niż wycieczki po muzeach (Google Art Project – more than museum tours). Retrieved from http://di.com.pl/news/35662,0,Google_Art_Project_wiecej_ni%C5%BC_wycieczki_po_muzeach.html.

11. Museum With No Frontiers (November 28, 2016). Discover Baroque Art. Retrieved from www.discoverbaroqueart.org.

12. Museum With No Frontiers (November 28, 2016). Discover Islamic Art. Retrieved from www.discoverislamicart.org.

13. Postman, N. (1993). Technopoly: The Surrender of Culture to Technology. New York: Vintage Books.

14. Siemieniecki, B. (2002). Komputer w edukacji. Podstawowe problemy technologii informacyjnej (The computer in education. Basic problems of information technology). Toruń: Adam Marszałek.

15. Sikorska, J. (2012). Learning and teaching culture through Virtual Tours, work unpublished. Poznań.

16. Skaarup, B. (2014). The natural history museum as knowledge centre and learning environment. In I. Braendholt, J.T. Jensen (eds.) Museums - Knowledge, democracy and transformation. Danish Agency for Culture.

17. Smith, R. A. (1994). General Knowledge and Arts Education. An Interpretation of E.D. Hirsch

Cultural Literacy. Urbana and Chicago: University of Illinois Press.

18. Souriau, E. (1969). La Correspondance des arts, science de l'homme: éléments d'esthétique compare (The correspondence of the arts, science of man: elements of comparative aesthetics). Paris: Flammarion.

19. Warschauer, M. (2001). On-line communication. In R. Carter, D. Nunan (eds.) The Cambridge Guide to Teaching English to Speakers of Other Languages. Cambridge: Cambridge University Press.

20. Wojnar, I. (1970). Estetyka i wychowanie. (Aesthetics and education). Warszawa: PWN.

21. Wojnar, I. (2000). Humanistyczne intencje edukacji. (Humanistic intentions of education). Warszawa: Wyd. Akademickie «Żak».

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

SIKORSKA Joanna – викладач педагогічного факультету університету Адама Міцкевича, Познань, Польща.

Наукові інтереси: педагогіка мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SIKORSKA Joanna – Senior lecturer, M. A., Adam Mickiewicz University, Faculty of Educational Studies, Poznań, Poland.

Circle of scientific interests: pedagogy of art.

УДК 75 - 044.22 - 053.4

РАГОЗІНА Вікторія Валентинівна – кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України
e-mail: vlavian@ukr.net

ПЕРЕДУМОВИ І ОСОБЛИВОСТІ ОБРАЗОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РАНЬОМУ ВІЦІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Раннім віком у вітчизняній психолого-педагогічній науці визначено період життя дитини від 1-го до 3-х років. Ранній вік має важливе значення у житті людини, оскільки в ньому закладаються фізична, психічна, соціальна складові особистості. Втрати, допущені у цьому віці не можуть бути компенсовані, а тому батьки і педагоги мають створити всі необхідні умови для забезпечення повноцінного розвитку дитини, що пов'язано з перебудовою системи відносин з навколишнім світом, появою основних новоутворень раннього віку – прямоходінням, розвитком самосвідомості, предметної діяльності, активного мовлення,

ділового спілкування з дорослим, зростанням самостійності. Соціальна ситуація розвитку полягає у тому, що дитина освоює прийняті у соціумі способи і засоби спілкування, розширює і поглиблює свої контакти з навколишнім і починає оволодівати новими видами діяльності, серед яких виділяється образотворча діяльність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про важливість образотворчого мистецтва у формуванні естетичних почуттів дитини, її художньої картини світу, становлення емоційної, інтелектуальної та морально-вольової сфер зазначалося ще з середини ХХ ст. (Р. Казакова, В. Космінська, В. Мухіна, Н. Сакуліна, О. Фльоріна,

Н. Халезова). Сучасні вчені-педагоги (Н. Голота, Г. Григор'єва, О. Дронова, Т. Комарова, Т. Казакова, І. Ликова, Н. Сакуліна, Г. Сухорукова, Л. Янцур) вбачають у образотворчій діяльності чинник і середовище загального й художньо-естетичного розвитку особистості. Оскільки опанування образотворчою діяльністю не відбувається стихійно, а потребує педагогічних впливів з раннього дитинства, зростає необхідність вивчення особливостей даної діяльності на етапі раннього віку з наданням педагогам конкретних методик. Між тим, як показує аналіз праць, проблема образотворчої діяльності дітей 1-3х років, започаткована у працях радянського періоду, в останні десятиліття в українській мистецькій педагогіці і практиці ґрунтовно не розроблялась; бракує посібників, дидактичних матеріалів для роботи з дітьми на базі державних і приватних закладів.

Метою статті є висвітлення перебігу і особливостей дозображувального етапу впродовж 2-3-го років життя дитини, окреслення на прикладі авторських альбомів з художньої творчості змісту і методики роботи з образотворчої діяльності з малюками, що реалізує завдання художньо-естетичного розвитку дитини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вчені у галузі дошкільної мистецької педагогіки (Т. Казакова, Т. Комарова, Н. Сакуліна, О. Фльоріна, Н. Халезова та ін.) визначають **образотворчу діяльність** як засіб образного відображення дитиною предметів і явищ реального світу. При цьому даний вид діяльності дозволяє дитині не тільки відображати навколишнє, але й втілювати у створених образах свої враження від оточуючого, своє ставлення до нього (Т. Комарова).

У ході малювання як образотворчої діяльності, яку Л. Виготський виокремив серед зовнішніх засобів культурного розвитку і мислення людини поряд з мовою, письмом і рахунком, розвиваються вищі психічні функції (логічна пам'ять, довільна увага та ін.), що утворюють вищі форми поведінки людини.

Важливо, що саме в образотворчій діяльності відбувається засвоєння соціального досвіду у специфічній формі, що означає як присвоєння власне людських специфічних дій (у тому числі і опанування знаками як соціальним засобом), так і розвиток спрямованості дитини на пізнання світу (В. Мухіна).

Учені підкреслюють можливості дитини-дошкільника займати активну позицію в образотворчій діяльності, яка поряд з іншими видами художньої діяльності, специфічних за

своїм змістом і формами, спрямовується на естетичне опанування світом мистецькими засобами і вбачають у ній основний засіб художнього розвитку дітей із найраннішого віку (І. Ликова).

Образотворча діяльність розглядається як певним чином організоване середовище, в якому забезпечується діалогова взаємодія у різних площинах – на рівні спілкування педагога з дитиною, дитини зі світом, красою, мистецтвом, власним «Я» та створеним нею художньо-творчим продуктом, зображенням. Дослідники вбачають у такій діяльності і певний інформаційний простір, де дитина перетворює інформацію у знання й уявлення про світ, культуру й свої можливості у створенні моделі світу в художніх образах, в яких вона відображає своє ставлення до дійсності і тим самим наближається до високого ступеня у своєму розвитку – стає людиною культури (О. Дронова).

У розвитку дошкільника образотворча діяльність набуває надзвичайно важливого значення, про що свідчать її **функції: гедоністична**, оскільки у ході маніпуляцій, ігор з різними матеріалами діти відчують радість і задоволення; *естетична*, адже заняття навчають дитину розуміти красу у природі, мистецтві, людині, довкіллі та передавати її у своїх роботах; *просвітницька* – розкриває можливості для пізнання мистецтва, культури України і світу; *виховна*, що полягає у вихованні таких рис і характеристик дитини, які сприяють її соціалізації і гармонічним стосункам з соціумом; *комунікативна*, що дозволяє вибудовувати різні системи спілкування між дитиною, педагогом, художником, набувати відповідного досвіду, необхідного у соціальному житті; *соціалізаційна* – полягає у засвоєнні дитиною у процесі образотворчої діяльності тих психічних характеристик і здібностей, що виникли у ході історичного розвитку людства і відбилися у предметах матеріальної і духовної культури, а також в ознайомленні з соціальною дійсністю, цінностями через мистецькі твори як моделі соціуму; *евристична*, що розширює можливості у розвитку творчих якостей, здібностей; *сугестивна* – допомагає виявити дитині свої можливості, набути впевненості щодо своєї особистості, діяльності і її результатів; *здоров'язбережувальна* – полягає у наданні можливостей покращити своє психічне і фізичне здоров'я, поліпшити емоційний стан тощо. Така поліфункціональність дозволяє забезпечувати цілісний розвиток особистості дошкільника у взаємодії різних сфер і вбачати у ній особливий чинник та середовище розвитку особистості у дошкільному дитинстві [6, с. 141–145].

Про образотворчу діяльність можна

говорити за умови наявності всіх її складових – мотиваційної, операційної і діяльнісної – тільки у результаті опанування всіма структурними компонентами, що процесуально відбиваються у постановці мети (формування замислу художньої роботи), виборі засобів її досягнення (знаходження засобів втілення задуму), отриманні конкретного результату (художній продукт), його оцінці (вербальне висловлювання свого ставлення до власноруч створеного художнього продукту) – дитина стає суб'єктом цієї діяльності.

Опанування образотворчої діяльності не відбувається стихійно, а потребує педагогічного супроводу з раннього віку, що поєднує знання закономірностей розвитку дитини у цей період, специфіки діяльності і можливостей розвитку (художнього і загального) в її умовах. **Передумови образотворчої діяльності** виникають у ході дорослішання дитини – з кінця немовлячого (9-10 місяців) і на початку раннього віку за сприяння дорослих – у спілкуванні з ними і за умови спеціально організованої системи навчання і виховання. Діти раннього віку знаходяться на так званому *дообразотворчому етапі*, коли не йдеться про зображення предметів чи об'єктів, адже у силу своїх вікових можливостей дитина не прагне та й ще не може створювати художній образ. Однак, даний етап є важливим у становленні дитячого образотворення, оскільки у ньому з'являються *витоки образотворчості*.

Початок ходіння змінює ставлення дитини до навколишнього світу, яке реалізується у предметній діяльності – вона стає активним дослідником і розширює межі свого пізнання завдяки діям з різними предметами. Умотивовують дії малюків дорослі, яких дитина спочатку просто наслідує. Поступово інтерес малюка перекладається з того, що робить дорослий на сам матеріал («Що це таке?») і до дій з ним («Що з цим можна робити?»). Розвиток рухів руки з року дозволяє дитині виконувати неспецифічні – опробовування художніх матеріалів і специфічні предметні дії – коли діти набувають елементарних способів роботи з ними. Маніпуляції малюка з художніми матеріалами призводять до появи слідів і викликають бажання отримати їх у різний спосіб (олівцем, крейдою, пластиліном) на доступних поверхнях (на землі, асфальті, піску), що засвідчує проходження дитиною *«штрихового» мікроетапу* – коли її штрихи підкоряються ще руці, а не оку. Зміна і заміна хаотичних рухів на більш диференційовані внаслідок розвитку гнучкості і рухливості руки та засвоєння дитиною доцільніших і

економніших способів дій з олівцем відбуватиметься до трьох років.

З другого року життя малюк починає наносити різноманітні карлочки – ламані, заокруглені, моткоподібні лінії; невідривні рухи олівцем на одному місці аркуша утворюють пляму, що привертає увагу дитини. Однак, образа у створених карлочках ще немає. Для того, щоб малюк міг побачити в своїх лініях чи плямах знак реального предмета, педагог має спілкуватися з дитиною щодо її зображень, гратися і «читати» їх, а також – розширювати її асоціативний фонд методом показу і називання предметів, речей, пропонувати для сприймання ілюстрації, малюнки із предметними і сюжетними зображеннями, що сприятиме виникненню перших асоціацій (за кольором, формою, ритмом, масою), накопиченню досвіду (знань про предмети і способи дій з ними), і тоді малюк зможе розгледіти у своїх карлочках предмети і назвати їх. Отже, настає новий мікроетап – *розпізнавання предмета* у випадково створеній каракулі, які асоціюються у дитини з тим чи іншим предметом. Характерно, що перші асоціативні образи ще нестійкі, діти дають різні назви одним і тим же карлочкам, адже схожості з предметом ще немає. Однак, дитина починає усвідомлювати образотворчий смисл своїх дій, розуміти, що вона може зобразити все, що захоче.

На третьому році життя все ще домінує асоціативне бачення образу. Його поява стає для дитини головним мотивом маніпуляцій з художніми матеріалами й інструментами. Чинниками збагачення і ускладнення змісту образів стають: розвиток предметної діяльності дитини, її спілкування з дорослими і однолітками, поява активного мовлення. Предмети, які позначає дитина у своїх плямах чи шматочках тіста, стають предметами-замінниками, з якими вона грає: імітує їхні звуки, відтворює рухи та ін.

Важливою особливістю образотворчої діяльності дошкільнят є привнесення до неї елементів з інших видів діяльності – гри, спілкування, мовлення, тому процес малювання чи ліплення малюк коментує, грається у ньому, намагається залучати інших учасників, пропонуючи їм співпереживати, радіти разом з ним, і не переймається якістю зображення. Поступово асоціативне бачення образа змінюється *зображенням по замислу* – коли у дитини виникає намір щось зобразити, називається предмет, а потім він зображається. Здобутки дитини впродовж даного мікроетапу засвідчують *перехід до власне зображувальної діяльності*. Провідним мотивом стає потяг малюка зобразити цікаве для нього – те, що викликало у нього найбільш сильні емоції і що

він прагне знову «пережити». Останні два мікроетапи виділено нами, ґрунтуючись на висновках В. Мухіної про різну психологічну природу двох фаз – впізнавання у карлючках асоціативного образу і створення зображення по замислу [2, с. 18].

Отже, дообразотворчий період є важливим як для загального розвитку, оскільки закладаються всі психічні процеси, так і для художнього: розвиток рухів рук, зорово-рухової координації сприяє набуттю досвіду у малюванні, ліпленні, коли у дитини з'являються вміння зображати предмети, передавати їхню виразність. Асоціативне мислення допомагає їм знаходити схожість форм і ліній з предметами і звідси переходити до роботи за своїм замислом. Джерелом нових образів стають враження дитини від оточуючого світу, спілкування з дорослими і однолітками та зміст нових діяльностей – мовленнєвої, комунікативної, ігрової. Як підкреслює Т. Комарова, образотворча діяльність є складною художньою діяльністю і потребує розвитку властивостей людини, сенсорних і сенсомоторних якостей, вмінь і навичок [1, с. 27].

Отже, дообразотворчий період слід використати продуктивно, що зумовлює виконання педагогами низки завдань. По-перше, необхідно збагачувати дитину різноманітними художніми враженнями, привертати увагу до малюнків, ілюстрацій у книжках – просити показувати на них ті чи інші предмети, розмовляти про їхній колір, величини, форми, розповідати про зміст малюнків – дійових осіб, що тим самим дозволяє дитині набувати досвіду взаємодії з навколишнім світом й одночасно виявляти його. По-друге, важливо вмотивувати дитину виявляти свої емоції від побаченого (ілюстрацій у книжках, картин чи скульптур в музеях, природних об'єктів, красивих речей у побуті тощо) – для цього дорослий має придумувати історії, гратися в ігри навколо мистецьких тем. По-третє, слід допомагати дитині освоювати найпростіші способи зображення, художні прийоми малювання, ліплення, аплікації; у іграх-експериментах, художніх іграх ознайомлювати з властивостями художніх матеріалів і інструментів. По-четверте, спонукати дитину до активних дій – створення елементарних зображень (малюнків, аплікацій, поробок, скульптурок), в яких вони можуть самовиражатися у різний художній спосіб [3, с. 221–222].

Відповідно до поставлених завдань розглянемо зміст і методику образотворчої діяльності дітей 1-3-х років на прикладі авторських альбомів з художньої творчості

малюків серії «Диво-творчість» видавництва «Зірка». Всього для дітей 1-3-х років розроблено 8 альбомів: з малювання – «Кольорові плямки», «Кольорові долоньки», з аплікації – «Паперові пластівці», «Незвичайне із звичайного», з ліплення – «Пластилінові кульки», «Пластилінові плямки»; а також «Універсальний альбом. Частина 1», «Універсальний альбом. Частина 2» [4; 5], в яких зібрано окремі заняття з різних видів образотворчої діяльності для малюків. Надзвичайно корисним для дорослих – педагогів і батьків є представлення на сторінках альбомів змісту і дидактичних матеріалів для тематичних занять з малювання, ліплення і аплікації, а також наведена послідовність з 11-ти занять, що дозволяє організувати системну роботу. Кожний розгорт альбому містить цікаву й доступну дитячому сприйманню історію (казочку, оповідку), ілюстративний матеріал (з якого малюк набуде вражень про дійових осіб), а також – матеріали до заняття, віршик, пальчикову чи рухливу гру, різні ігри – логопедичні, пальчикові і найцінніше – сторінку для дитячої образотворчої діяльності. Її особливість полягає у тому, що вона вже містить образ – зображення людини, тварини, рослини, предмету, який малюк завершує (домалює, прикрашає пластиліновими кульками тощо).

Оскільки дитина раннього віку ще не створює образ, вона вчиться його впізнавати у своїх каракулях, на що позитивно впливає розгляд ілюстрацій альбому разом з дорослим та бесіда навколо них. Ілюстративний матеріал представлений цікавими малюнками за темою заняття, вони виконані враховуючи особливості сприймання у цьому віці: головний персонаж розташований у центрі малюнка, він реалістично зображений, не переотяжений деталями, а отже, дитині буде легко впізнавати і показувати героя історії (пташку, ведмедика, хлопчика), частини його тіла (голова, рука, нога, животик), деталі одягу (спідничку, сорочку, чобітки), а також інших персонажів (людину, тварину, птаха), їхні домівки (гніздечко, дупло, дерево), речі (парасольку, гребінець, санчата). До ілюстрації в альбомі бажано звертатися протягом усього заняття: на початку – заохочуючи малюка показувати дійових осіб під час розповіді історії, відшукувати деталі (ягідку, м'ячик, кишеньку), наприкінці заняття – підсумовуючи роботу дитини («Покажи ще раз ведмедика, для якого ми зіпили ягідки малинки»).

Важливим завданням є стимулювання малюка виявити свої емоції від побаченого, що найяскравіше проявляється в ігрових ситуаціях. Так, діти із задоволенням зможуть

«фиркати» як їжачок, гладити животик як ведмедик, хрюкати як сита свинка, дмухати як вітерець на хмаринки, посміхатися як сонечко тощо. Корисно задіяти тактильні відчуття дитини («Давайте погладимо кішечку» (іграшку), «Полоскочемо пір'їнкою долоньку»), що допоможе дитині краще уявляти зображувальні образи тваринок, їхні властивості (пухнаста кішечка, різнокольоровий хвостик півника з багатьох пір'їнок) і співставляти з намальованим («А чи пухнастий котик у мене?»).

Народженню емоцій сприяють *історії* в альбомі, кожна з яких містить свою виховну ситуацію і показує дитині суспільні цінності та надає відповідно приклад поведінки у різних життєвих обставинах: поважати і турбуватися про рідних (допомагати мамі ліпити варенички; збирати помідорчики, саджати горох), піклуватися про братів наших менших (годувати рибок, напувати домашніх тваринок), дбати про довкілля (квіти краще не рвати, а фотографувати; краще малювати сухим листячком, а не зривати його з дерев), цікавитися книгами (про цікаві речі можна дізнатися з книг та енциклопедій), мандрувати (чудово пізнавати навколишнє), займатися спортом (робимо зарядку, відвідуємо спортивну залу, плаваємо у басейні) тощо. Історії викликатимуть позитивні емоції – на цій основі виникатиме бажання передати їх у своїх роботах, отже малюки не просто відтворюватимуть частини зображення на сторінці-основі, але й відчуватимуть радіть від процесу образотворчості.

Доцільним буде і прочитати віршик у альбомі, поплескати чи потупати у ритмі вірша, придумати рухи для пальчикової чи рухливої гри – у такий спосіб педагог підтримуватиме інтерес і заохочуватиме до діяльності з художніми матеріалами.

Серед завдань по розвитку образотворчі діяльності малюків особливо виділяється *ознайомлення з різними художніми матеріалами*, що на наш погляд, необхідно започатковувати щойно дитина переступить межу немовлячості. Сучасні спеціалізовані магазини пропонують безпечні для малят матеріали для художньої творчості (кольорові маси для ліплення, фарби для пальчикового малювання та ін.), з якими буде цікаво й корисно взаємодіяти під час спеціально організованих художніх ігор, де дорослий обов'язково має показувати різні способи роботи з матеріалами та радіти разом з дитиною її першим спробам – відірваним від цілого пластиліновим шматочкам, нанесеним на папір лініям і плямам, зім'ятим кольоровим серветкам. Тільки у такий спосіб дитина зможе пізнати властивості матеріалів і опрацювати їх.

Цікаво використовувати з зображувальною метою матеріали, які супроводжують дитину у повсякденному житті. Один з авторських альбомів – «Незвичайне із звичайного» розширюватиме уявлення дитини (і дорослого також!) про зображувально-виражальні можливості звичайних матеріалів, які допоможуть створити яскраві образи (під руками малюка суха чайна заварка перетвориться на «шерстку землю на овочевій грядці», ватні диски – на «сніговика», нитки – на «кожушок ведмедика», шматочки тканини – на «морські хвилі і парус кораблика», гудзики – на «квіти» тощо).

Отже, первинний досвід взаємодії з художніми матеріалами є тим фундаментом, на основі якого діти опануватимуть способами зображення. Кожний альбом пропонує окремі техніки роботи з матеріалами – наприклад, відривна аплікація, малювання пальчиком, долонькою та ін. Від першого до одинадцятого заняття зміст роботи ускладнюється – накопичуються уявлення кольорів, форм, набуваються більш складні прийоми роботи (*Примітка: в «Універсальних альбомах – 1,2» наводяться різні техніки роботи з дітьми*).

Створення зображення на сторінках альбомів відбувається у такій послідовності: після розповідання історії, її обговорення, читання віршика дитині пропонується допомогти персонажу чи виконати іншу дію (відповідно до історії), наприклад, полити квіточку (намалювати пальчиками краплинки дощику), нагодувати пташок (намалювати квачиком ягідки калинки), показати, які ріжки вирости в оленяти (намалювати долонькою ріжки), прикрасити кекс кольоровою посипкою (відірвати, зім'яти і наклеїти шматочки паперу до зображення кексу), прикрасити чашку для зайчика (прикріпити кольорові кульки-горошинки до зображення чашки) тощо. Малюкам, яким тільки-но виповнився рік, дорослий пропонує вже готові кульки з пластиліну, шматочки паперу і допомагає намастити поверхню зображення клеєм, а прикріплює деталі до основи-малюнка, приплескує їх для міцності сам малюк; діти третього року життя можуть самостійно скочувати кульки, качалочки, прикріплювати їх до аркуша, а також рвати шматочки паперу, скручувати їх і приклеювати до зображення.

Альбом надає чудову можливість створити *галерею робіт* дитини: їх потрібно вирізати, за бажанням помістити у рамку і повісити у дитячому куточку – тим самим надається приклад уважного ставлення до результатів дитини, що заохочуватиме її до подальшої творчості.

Якщо образотворча діяльність з малюками 1-3-х років ведеться систематично й

послідовно, то на кінець 3-го року життя дитина виявляє **начатки образотворчої діяльності**, що проявляється у наступному: 1. Малює з задоволенням сприймає пропозиції помалювати, поліпити; самостійно ініціює заняття, дії з матеріалами; 2. Проявляє інтерес до художніх матеріалів та інструментів, самостійно та під керівництвом дорослих грається з ними, може показати ті чи інші матеріали (пластилін, тісто, глина, фарби тощо), інструменти (олівець, пензлик, квачик тощо), виконувати елементарні дії з ними; 3. Емоційно коментує свою образотворчу діяльність, озвучує процес і результат діяльності, радіє йому; 4. Бачить образ у своїх зображеннях, називає те, що створює, може повторно створити попереднє зображення. 5. Виконує образотворчі дії: у малюванні – створює прямі й замкнені лінії, утворює плями мальчиком, квачиком, пензлем; наносить штрихи олівцем, фломастером; у ліпленні – відриває шматочки пластиліну, скочує їх у кульки, качалочки, приліплює їх до поверхні, утворює елементарні форми (кільце, драбинка), розплюскує; 6. Починає створювати впізнавані іншими зображення.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Особливості дозображувального етапу у ранньому віці в опануванні дитиною образотворчої діяльності, що ставить завдання художньо-естетичного і загального розвитку особистості дошкільника, передбачає системні і послідовні заняття, в яких особливої значущості набуває компетентність педагога: його знання специфіки раннього віку; освітніх, розвивально-виховних, креативних та інших можливостей образотворчої діяльності, її особливостей на дозображувальному етапі, що відповідно дозволяє добирати форми, розробляти методику роботи з малюками, дидактичні матеріали.

Представлені авторські альбоми з художньої творчості дітей раннього віку серії «Диво-творчість» дозволяють педагогу намітити перспективні напрями у художньому розвитку малюка, а дитині – опанувати елементарні дії з різними матеріалами, виконати свої перші зображення, вчитися бачити образ у створеному. Запропоновані заняття в ігровій формі, насичені цікавим змістом, іграми, художніми вправами, задовольняють природню потребу дітей 1-3-х років у грі, комунікації, маніпулюванні різними матеріалами. Альбоми дозволяють дорослим розгорнути образотворчу діяльність малюків в умовах сім'ї, ДНЗ та інших дошкільних навчальних закладів.

Перспективи подальших розвідок напрямку вбачаємо у розробці дидактичних

матеріалів для інтегрованої художньої діяльності дітей раннього віку, що поєднує образотворче, музичне та інші види мистецтва.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Комарова Т. С. Изобразительная деятельность в детском саду: Обучение и творчество. – М.: Педагогика, 1990. – 144 с.: ил. – (Б-ка учителя и воспитателя).
2. Мухина В.С. Генезис изобразительной деятельности ребенка: Автореферат докт. диссерт. – М., 1972. – 40 с.
3. Педагогика раннего возраста: Учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений Г. Г. Григорьева, Г. В. Груба, Е. В. Зворыгина и др.; Под ред. Г. Г. Григорьевой, Н. П. Кочетовой, Д. В. Сергеевой. – М.: Издательский центр «Академия», 1998. – 336 с.
4. Рагозіна В. В., Очеретяна Н. В. Універсальний альбом з художньої творчості для занять з дітьми 1–3-х років. Ч.1. / В. В. Рагозіна, Н. В. Очеретяна. Вид-во «Зірка» – 2015. – 35 с.
5. Рагозіна В. В., Очеретяна Н. В. Універсальний альбом з художньої творчості для занять з дітьми 3-5-ти років. Ч.1. Вид-во «Зірка». / В. В. Рагозіна, Н. В. Очеретяна. – 2014. – 35 с.
6. Сухорукова Г. В., Дронова О. О., Голота Н. М., Янцур Л. А. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі: підручник / за заг. ред. Г. В. Сухорукової. – Київ: Видавничий дім «Слово», 2010. – 376 с.: іл.

REFERENCES

1. Komarova, T. S. (1990). Izobrazitel'naya deyatelnost v detskom sadu: Obuchenie i tvorchestvo [Pictorial activities in the kindergarten: Learning and creativity]. Moscow : Pedagogika.
2. Muhina, V. S. (1972). Genезis izobrazitel'noy deyatelnosti rebenka [The Genesis of the graphic activity of the child] (Dissertation Abstract, Moscow).
3. Grigoreva, G. G., Gruba, G. V., & Zvory'gina, E. V. (Eds.). (1998). Pedagogika rannego vozrasta: Ucheb. posobie dlya stud. sred. ped. учеб. zavedeniy [Pedagogy in early childhood. Studies. a manual for students. environments. ped. proc. institutions]. Moscow: Izdatelskiy zentri «Akademiya».
4. Ragozina, V. V., & Ocheretyana, N. V. (2015). Universalniy albom z hudozhnoyi tvorchosti dlya zanyat z ditmi 1-3-h rokiv. Ch.1. [Universal album of artistic creativity for children 1-3 years. Part 1.]. Kyiv: Vid-vo «Zirka».
5. Ragozina, V. V., & Ocheretyana, N.V. (2014). Universalniy albom z hudozhnoyi tvorchosti dlya zanyat z ditmi 3-5-ti rokiv. Ch.1. [Universal album of artistic creativity for children 3-5 years. Part 1.]. Kyiv: Vid-vo «Zirka».
6. Sukhorukova, H. V., Dronova, O. O., Holota, N. M., & Yantsur, L. A. (2010). Obrazotvorche mystetstvo z metodykoi vykladannia v doshkilnomu navchalnomu zakladi [Fine Art with teaching methods in kindergarten]. Kyiv: Vydavnychi Dim «Slovo».

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РАГОЗІНА Вікторія Валентинівна кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії

дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України.

Наукові інтереси: педагогіка мистецтва.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

РАНОЗИНА Viktoria Valentynivna – the

candidate of pedagogical Sciences, senior researcher, leading researcher, laboratory of preschool education of the Institute of problems of education of NAPS of Ukraine.

Circle of scientific interests: pedagogy of art.

UDK 811.111: 378

CHERNIONKOV Yaroslav Oleksandrovyich –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,
Department of Linguodidactics and Foreign Languages,
Kirovograd Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University
e-mail: yarcher78@rambler.ru

ROZHKOVA Natalia Hrygorivna –

Candidate of Pedagogical Sciences,
Senior Lecturer of the Department of Linguodidactics
and Foreign Languages,
Kirovograd Volodymyr Vynnychenko State Pedagogical University
e-mail: rozhkovatash@mail.ru

INNOVATIVE ASPECTS OF STUDYING ENGLISH AT THE ART FACULTY

Formulation and justification of the relevance of the problem. New political, socio-economic and cultural realities in Ukraine, the impact of technological advances require extension of the functions of English as a subject. In accordance with the National Standard for foreign languages for higher education, the main purpose of learning a foreign language is formation of students' communicative competence. This means that high school graduates must possess the necessary knowledge, skills and abilities to carry out different types of speech activity: listening and comprehension, speaking, reading, writing. According to the Letter of MES № 1/9-120 of 11/03/15 of Minister of Education and Science Serhiy Kvit in which he states: «To create conditions for studying the English language as a language of international academic communication for the sake of achieving of the B2 level by higher education graduates according to the European recommendations of language education. In the case of providing the student with an international certificate confirming the level of English proficiency, the student can be exempted from studying this discipline» [6].

The educational importance of studying foreign languages, their professional function at the labour market as a whole in the XX century have considerably increased, which caused an increased motivation in their study. Socio-cultural context of learning foreign languages in all European countries changed significantly as well. The Council of Europe as an international organization took on the task of assisting the

countries of Europe to coordinate the objectives and content of teaching foreign languages. The fact of joining of Ukraine the Council of Europe has identified the need in harmonizing educational standards with the overall European standards. Regarding the foreign language materials of the Council of Europe two types of competencies in foreign languages such as general competence and communicative language competence are considered as the basic ones.

Communicative approach to studying English involves an active participation of students in the educational process where special significance is obtained by communicative skills related to different types of speech activity – listening, speaking, reading and writing.

Analysis of recent researches and publications. An important contribution to the development and implementation of interactive methods was made by German scientists in the early 90-ies – R. Arnold, A. Shelten, F. Stus. The works of A. Pometun, L. Pyrozhenko were devoted to the issues of application in educational process of interactive methods. Modern approaches of teaching a foreign language in high school were considered by many scientists such as N. Borysko, Y. Vereshchagin, L. Voskresens'ka, L. Zhyrnova, V. Kostomarov, N. Kulibina, O. Myrolyubov, L. Golovanchuk, G. Tomakhin.

Cross-cultural, linguistic and socio-cultural aspects of teaching a foreign language, the content of communicative competence were theoretically grounded in the works of many scientists (M. Ariyan, Y. Vereshchagin, N. Gez, I. Zymnya, N. Ishhanyan, V. Kostomarov, O. Leontyev,